

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

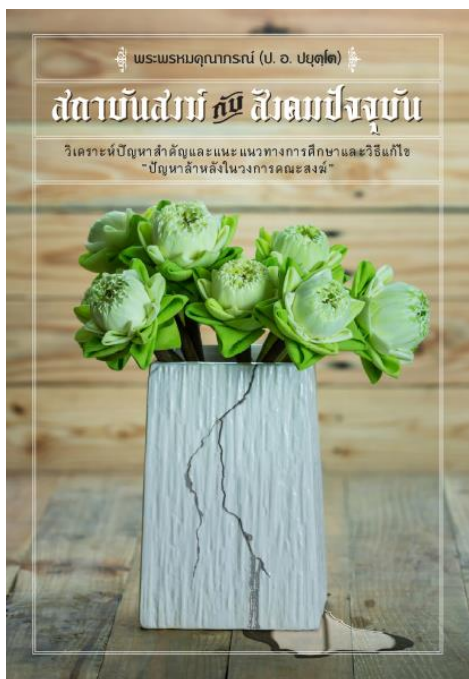
“สถาบันสงฆ์ กับ สังคมปัจจุบัน”

พระใบฎีกาเกียรติศักดิ์ โสสโก

Phrabaidika Keattisak Kosago

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวาราวดี

Buddhist College of Buddhapanya Sri Tawaravadi

ผู้แต่ง : พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)

ครั้งที่พิมพ์ : ครั้งที่พิเศษ

พิมพ์ลักษณ์ : กรุงเทพมหานคร: ผลิตธรรม, 2558

ISBN: 978-616-758-516-1

บทนำ

หนังสือเรื่อง “สถาบันสงฆ์ กับสังคมปัจจุบัน” หนังสือ เกิดจากการพูดการเขียนประกอบคำบรรยายเมื่อปี 2517 ในยุคของ “เหตุการณ์ 14 ตุลาฯ” (พ.ศ. 2516) ท่ามกลางบรรยากาศแห่งการขัดแย้งระหว่างกระแส อำนาจเก่า กับการปลุกเร้าตื่นตัวในอุดมการณ์ทางความคิดใหม่ มี การต่อสู้ระหว่างอำนาจรัฐกับขบวนการนักศึกษาที่นับเนื่องใน ปัญญาชน ต่างฝ่ายก็จะแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมไทย ตลอดจน สถาปนาสังคมไทยในอุดมคติขึ้นมา หนังสือนี้เขียนโดย ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ซึ่งพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2517 องค์การนิสิตบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำมาพิมพ์เผยแพร่ใหม่ในครั้งนี้ จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเงื่อนไขทางสังคมวิทยาของสถาบันสงฆ์ภายใต้บริบทความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทุกวันนี้มากขึ้น

โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1.ปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าของสถาบันสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน ส่วนที่2. การวิเคราะห์ปัญหาและลู่ทางแก้ไขปัญหาการศึกษาของสถาบันสงฆ์ ส่วนที่ 3.ปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของสถาบันสงฆ์ ส่วนที่ 4. ความเจริญประกอบด้วยอะไรบ้าง ส่วนที่ 5. ความมั่นคงในอุดมคติ

เนื้อหา

ส่วนที่ 1. ปัญหาเกี่ยวกับคุณค่าของสถาบันสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน

ผู้เขียนกล่าวถึงปัญหาปัจจุบันไว้ว่า “มีผู้วิพากษ์วิจารณ์พระพุทธศาสนา และสถาบันสงฆ์กันมาก” คำวิจารณ์จำนวนมาก “เป็นไปในรูปการติเตียนและโจมตี มี ไม่น้อยที่ กล่าวทำนองว่า พระสงฆ์เอาเปรียบสังคม” ที่ถึงกับว่าควร ทำลายสถาบันพระพุทธศาสนาลงเสียทั้งหมดก็มีจึงเห็นว่าถึงเวลาอันสมควรที่จะต้องชี้แจงทำความเข้าใจใน เรื่องนี้กันไว้บ้าง เพื่อช่วยให้ปฏิบัติการต่างๆ มีพื้นฐานทาง สติปัญญามากขึ้น รู้จักแก้ปัญหาด้วยความเข้าใจปัญหามากขึ้น และถ้าหากจะช่วยให้เกิดนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่แสวงปัญญา พยายามศึกษา ค้นคว้าให้ถึงตัวแท้ตัวจริงของสิ่งทั้งหลายอย่างจริงจัง ไม่วินิจฉัยสิ่ง ต่างๆ เพียงด้วยภาพที่มองเห็นแค่พื้นผิว อีกด้วย ก็จะเป็นกุศลยิ่งขึ้นเมื่อมองอย่างที่เห็นๆ กัน หรือเรียกได้ว่ามองอย่างผิวเผิน จะ ได้ภาพที่ชวนให้พูดว่ามีความเสื่อมโทรมหลายอย่างในสถาบันสงฆ์ พระสงฆ์ไม่ได้ทำอะไรให้เป็นประโยชน์แก่สังคมจ้ำจายบางที่ยังทำ การและมีพฤติกรรมที่เป็นโทษแก่สังคม ชักนำประชาชนไปในทาง ไขว้เขว อีกด้วย

“คำตำหนิเหล่านี้มีส่วนที่จะต้องยอมรับอยู่ไม่น้อย แต่ถ้าเป็นคนใฝ่แสวงหาปัญญา เป็นนักศึกษาแท้จริง มองให้ลึกซึ้งลงไปอีกจะเห็นว่า ” ทั้งที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมอย่างมากเช่นนี้

สถาบัน สงฆ์ก็ยังมีคุณค่าต่อสังคมอย่างมากมายในที่นี้จะชี้เสนอสักข้อหนึ่ง คือในแง่การศึกษา ซึ่งคุณค่าด้านนี้เพียงอย่างเดียว ก็คุ้มกับการที่จะดำรงรักษาสถาบันสงฆ์เอาไว้ทั้งที่ ยังมีความเสื่อมโทรมอยู่เช่นนั้นอนึ่ง นอกจากเห็นคุณค่าของสถาบันสงฆ์ที่แฝงซ่อนอยู่ใน ส่วนลึกแล้ว ยังจะช่วยให้มองเห็นปัญหาและสาเหตุของปัญหาของ สังคมอย่างอื่นๆ ที่ซ่อนกันอยู่อีกด้วย จะลองชี้เสนอตามลำดับดังนี้

บทบาทในด้านการศึกษาที่จะกล่าวถึงนี้ เป็นเพียงการสืบ ต่อประเพณีในสังคมไทยเดิมเท่านั้น มิใช่การริเริ่มขึ้นใหม่ หรือการ “ กระทำด้วยความตระหนักในคุณค่าแต่อย่างใด ประโยชน์ที่สังคม ได้รับจึงเป็นเพียงผลได้จากการปล่อยปละละเลยและการสักว่าทำถ้าจะเข้าใจ ” ก็ต้องหันกลับไปพิจารณาบทบาทด้านนี้ของ คณะสงฆ์ในสังคมไทยเดิมสักเล็กน้อยในสังคมไทยแบบเดิม เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่า วัดเป็น ศูนย์กลางของชุมชน โดยเฉพาะในด้านการศึกษาชุมชนหนึ่งๆ มีลักษณะการปฏิบัติภารกิจที่ครบจบในในตัว วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นสมบัติของทุกคนในชุมชน จึงทำหน้าที่ให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่สมาชิกทุกคนของชุมชนนั้น อยู่ชุมชนไหน ก็ไปเรียน ไปปรึกษาได้ถามฟังธรรมที่วัดของชุมชนนั้นโดยเฉพาะการศึกษาที่เป็นแบบแผนสักหน่อย ก็คือการศึกษา สำหรับเด็กและเยาวชนของชุมชนนั้น ทุกวัน ทุกฐานะ ทุกประเภท ทั้งที่มั่งมี และยากจน ซึ่งหมุนเวียนเข้าไปรับการศึกษาในรูปของศิษย์ วัดบ้าง ขึ้นสูงขึ้นไปเป็นสามเณรบ้าง เป็นพระภิกษุบ้าง ถึงโอกาสอัน ควรแก่ตนหรือตามบุญบารมีของตนแล้ว (เรียกอย่างสมัยใหม่ว่า สำเร็จ การศึกษาระดับต่างๆ ตามควรแก่อัตภาพ ตามกำลังความสามารถของตน แล้ว) ก็ออกมาประกอบกิจการหน้าที่ต่างๆ อยู่ในชุมชนนั้นต่อไปรวมทั้งส่วนน้อยที่บวชอยู่ต่อไปจนกลายเป็นผู้รับผิดชอบใน การให้การศึกษาแก่อนุชนรุ่นต่อไป มาของชุมชนนั้นด้วย

ลักษณะบางอย่างของการศึกษาในระบบสังคมไทยเดิม หรือ ระบบวัดนี้ที่ควรสังเกต คือ ให้ความเสมอภาคแห่งโอกาสในทางการศึกษามากพอสมควร ผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว โดยทั่วไปจะอยู่รับใช้สนองความ ต้องการของชุมชนนั่นเอง ผู้อยู่ในวัด ครองเพศเป็นพระภิกษุสามเณรนั้น แยกโดย กิจกรรมทางการศึกษา เป็น ประเภท คือ ผู้สอน กับผู้เรียน หรือผู้ให้การศึกษา กับผู้รับการศึกษาในจำนวนนี้ ส่วนใหญ่ก็คือผู้เรียน หรือผู้รับการศึกษา พระภิกษุสามเณรที่เป็นผู้เรียนจะต้องถูกมองในแง่ที่เป็น สมาชิกของชุมชนผู้เข้ามาเป็นภาระของ สถาบันสงฆ์ เข้ามารับบริการจากสถาบันสงฆ์ เพื่อเอาประโยชน์ให้แก่ชุมชนไม่ใช่ มองในแง่ของผู้ที่หาบทบาทของสถาบันสงฆ์ต่อชุมชน และ สภาพเช่นนี้ในสมัยปัจจุบัน ก็ยังคงอยู่อย่างเดิม

ส่วนที่ 2. การวิเคราะห์ปัญหาและลู่ทางแก้ไขปัญหาการศึกษาของสถาบันสงฆ์

เมื่อได้กล่าวถึงปัญหาไว้แล้วก็เห็นว่าควรวิเคราะห์ปัญหา นั้นให้ชัดเจนขึ้นอีกสักเล็กน้อย และชี้แนะลู่ทางในการแก้ปัญหาไว้ด้วย ตามที่นึกเห็น และเท่าที่เข้ากับปัญหาเฉพาะหน้าโดยตรง ต้นตอของปัญหาที่กล่าวมานั้นมีอยู่อย่างเดียว คือ

1. การที่รัฐ และคณะสงฆ์ ตลอดถึงสังคมส่วนรวม ไม่รับรู้สภาพความจริงที่เป็นอยู่ จึงทำให้การแก้ปัญหาไม่มีจุดเริ่มต้น และไม่อาจทำได้สำเร็จ ยิ่งกว่านั้น ต่อไปข้างหน้าในระยะยาว ถ้าหากผู้ที่คณะสงฆ์ รับเข้ามาแล้ว ถูกบีบคั้นให้ไปเรียนนอกระบบที่คณะสงฆ์ต้องการ มีพื้นความรู้ธรรมวินัยน้อย แต่มีความรู้สำหรับเป็นสื่อถ่ายทอดแก่คน ปัจจุบันได้มาก พวกมันแสดงคำสอนนอกธรรมนอกวินัย ส่วนผู้เรียน ในระบบของคณะสงฆ์ซึ่งคณะสงฆ์ภูมิใจว่ามีความรู้ธรรมวินัยลึกซึ้ง แต่ไม่สามารถพูดกับใครเข้าใจ ได้แต่มั่นนอนหลับต่อพระศาสนาอื่นๆ อยู่ ในกุฏิ หรือออกไปเป็นนักการรับใช้ในอาณัติของปัญญาชนรุ่นใหม่สิ่งที่สำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่ง ที่มักมองข้ามกันไปก็คือ ระบบ

2. แนวทางแก้ไขคือ การศึกษาสุดสงวนของคณะสงฆ์ที่ได้พยายามรักษาไว้อย่างมั่นคงที่สุด โดยถือ (ตามความเข้าใจของคณะสงฆ์เอง) ว่าเป็นระบบที่สนอง ความต้องการทางศาสนา เป็นเครื่องสืบต่ออายุพระศาสนาอย่าง แท้จริง เป็นระบบที่สมบูรณ์ประดุจว่าผู้รับการศึกษาไปแล้วจะไม่ สึกนั้น เมื่อดำเนินไปก็ไม่สามารถล้มล้างสภาพความจริงที่มีอยู่ได้ ความจริงที่ปรากฏก็คงอยู่อย่างเดิมว่า ผู้เรียนส่วนมากสึก ผลเสียจึง เกิดขึ้นอีกหลายประการ โดยเฉพาะความสูญเสียเปล่าในแง่ต่างๆ เช่นอย่างไรก็ดี ที่กล่าวเช่นนั้น มิใช่จะให้มีภาพประมาท เป็นแต่ ต้องการให้ตระหนักในความรับผิดชอบที่มีต่อสถาบันของตน จะได้ พยายามปฏิบัติตนในทางที่จะกำจัดข้อเสื่อมเสียให้หมดไป รักษา คุณค่าแห่งสถาบันของตนไว้ และส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น ให้ถึงขั้นที่ควรจะเป็นทั้งนี้เพราะสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งของการประพาสเสื่อม เสีย และไม่พยายามรักษา ความดีงามของตน เท่าที่เกิดเป็นปัญหา ขึ้นจากภิกษุสามเณรจำนวนไม่น้อยขณะนี้ ในฐานะที่ยังเป็นปุถุชน ก็คือ การไม่รู้และไม่มั่นใจในคุณค่าของสถาบันของตน ตลอดจน คุณค่าของตนเอง มองเห็นตนเองและสถาบันของตนต่ำต้อยด้อย คุณค่า คล้อยไปตามคำกล่าวหาที่มีผู้ยกขึ้นมาตี ตีเยนเป็นคราวๆ ทำให้เกิดปมด้อย โน้มใจให้ลดตัวลดระดับความประพฤติปฏิบัติของตัว และลดคุณค่าของตัวลงไปตามความรู้สึกด้อยนั้น ซึ่งเป็นข้อเท็จจริง สำคัญอย่างหนึ่งที่มีอยู่ ซึ่งจะต้องยอมรับในสภาพเช่นนี้ รัฐจะต้องเตรียมจิตใจไว้ให้พร้อมที่จะ มองเห็นความอิดโรยและความไม่พร้อมต่างๆ ของคณะสงฆ์ด้วย ความเห็นใจและเข้าใจ จะต้องไม่ท้อแท้หรืออดทน ระบายใจแล้ว เลิกเข้าไปเสียก่อน เพราะคณะสงฆ์ได้ถูกปล่อยปละละเลยทอดทิ้งมา เสียนาน ก็ต้องอดทนเอาหน้อยสถาบันสงฆ์ปัจจุบันก็มีปัญหาและก่อให้เกิดปัญหามากมายหลายอย่าง ที่ยก มาพูดข้างต้น เป็นเฉพาะบางส่วนที่เห็นว่าสำคัญอย่างยิ่งเท่านั้น และเท่าที่กล่าว มาก็หวังว่าคงพอจะเป็นส่วนช่วยประกอบความคิด ให้มองเห็น สภาพปัญหา จุดที่ควรแก้ไขหรือส่งเสริม และ ลู่ทางปฏิบัติได้บ้าง พอสมควร

ส่วนที่ 3. ปัญหาต่างๆเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของสถาบันสงฆ์

มีผู้ถามปัญหาเกี่ยวกับการปรับปรุงสถาบันสงฆ์ว่า สาเหตุ หนึ่งที่ทำให้สังคมไทยสับสนยุ่งเหยิงและด้อยพัฒนามีที่มาอย่างไร

1. ไม่รู้จักหน้าที่ของตนเอง และหน้าที่ต่อสังคมส่วนรวม สถาบันสงฆ์ ปัจจุบันได้เสื่อมโทรมลง โดยยกตัวอย่างเช่น มีพระหมอดู เป็นต้น ข้อนี้เป็นเพราะเหตุใด จะแก้ไขอย่างไร ปัจจุบันมีการพูดกันมากว่า

2. พระสงฆ์ทำบาปบาปอย่างนั้น อย่างนี้ที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดีไม่งาม ตลอดจนเป็นโทษเป็นภัยแก่สังคม เรามักทำได้แคยกขึ้นมาติเตียน พูดได้แค่นั้น เสร็จแล้วไม่สามารถ บอกได้ว่าทำไมท่านจึงทำอย่างนั้นถ้าหากเราไม่สามารถก้าวไปถึงขั้นชี้บอกได้ว่า ทำไมท่านจึง ทำอย่างนั้น เราจะแก้ปัญหามาไม่ได้ เราก็ได้แต่ทำอย่างที่ทำกันมากในปัจจุบัน

3. โจมตีกัน นับเป็นลักษณะอย่างหนึ่งของสังคมไทย ปัจจุบันที่จะต้องโจมตีกันปัญหาสังคมต่างๆ ที่ยกมาพูดและโจมตีกันนั้น เป็นเหมือน อาการของโรค คือ สังคมป่วยเป็นโรค มีอาการเกิดขึ้นให้มองเห็น เรา ก็ยกเอาอาการนั้นขึ้นมาพูดกัน โจมตีกัน พูดหรือโจมตีนั้นไม่ยากเลย แต่ถ้าทำแค่นั้น แก้ปัญหามาไม่ได้ เป็นการกระทำที่ผิวเผินจะแก้ปัญหามาได้ ก็ต้องวิเคราะห์ลงไปให้เห็นสมุฏฐาน ว่า “อาการอย่างนั้นเกิดจากโรคอะไร มีอะไรเป็นสมุฏฐาน เช่นตัวอย่างที่จะยกขึ้นมาถามนั้นว่า พระเป็นหมอดู จะต้องวิเคราะห์ต่อไปว่า ทำไม ท่านต้องเป็นหมอดู” อาจจะตอบอย่างง่ายที่สุด ตอบไปก่อน ถูกไม่ถูก ไม่ทราบว่าเป็นเพราะท่านอยากได้ลาภสักการะ วิเคราะห์ต่อไปอีกว่า ทำไมอยากได้ลาภสักการะ ได้ความว่า เพราะลาภสักการะนั้นเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของท่านวิเคราะห์ต่อไป อีกว่ายังมีเหตุอะไรที่ลึกซึ้งกว่านั้นหรือไม่ตอบว่ามีมีอย่างไรพระ ต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคมรวมความแล้ว ตำแหน่งของปัญหานั้นอยู่ลึกซึ้งลงไปถึงว่า เป็นเพราะพระไม่สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของท่านได้ ทำไม ท่านจึงทำไม่ได้ เพราะอะไร ก็เพราะเราให้การศึกษาท่านไม่พอ การ ให้การศึกษาแก่พระ เป็นความรับผิดชอบของสังคมด้วยหรือไม่ สังคมได้เอาใจใส่ในเรื่องนี้แล้วหรือเปล่า อย่างนี้เป็นต้น เป็นปัญหา ที่พันถึงกันไปหมดส่วนพระสงฆ์เองนั้น แน่แน่นอนว่าย่อมมีความรับผิดชอบ ใกล้ชิดที่สุด เพราะเป็นเรื่องของตนเอง มิใช่ที่จะรอให้ผู้อื่นมา รับผิดชอบก่อน และจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่สำรวจตนเองไปทีเดียวว่า อะไรเป็นหน้าที่รับผิดชอบของตน

ส่วนที่ 4. ความเจริญประกอบด้วยอะไรบ้าง

1. ความเจริญแบบสมัยใหม่ของไทย ถือว่าเริ่มขึ้นเมื่อเริ่มรับ อารยะธรรมตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 สังคมไทยได้นำเอา ระบบการต่างๆ ของสังคมตะวันตกมาใช้ ซึ่งเรียกง่ายๆ ว่า พยายาม ทำตามอย่างความเจริญของตะวันตก และพร้อมกับการรับความ เจริญอย่างใหม่นั้นเอง ปัญหาใหม่ๆ ก็เกิดขึ้นในสังคมไทยด้วย เป็น ปัญหาที่เกิดจากการปรับตัวไม่ดี หรือการ

เอาอย่างโดยไม่ได้ปรับตัว ให้เข้ากับสิ่งที่จะเอา และปรับสิ่งที่จะเอาให้เข้ากับตัวปัจจุบันนี้ แม้จะมีการพูดว่าจะไม่ตามฝรั่ง ไม่เอาอย่างฝรั่ง อย่างนั้นอย่างนี้ แต่ตามสภาพที่ปรากฏอยู่ ก็ต้องยอมรับอยู่นั่นเอง

2. สังคมไทยยังพยายามทำตามอย่างหนึ่งที่เรียกว่าความเจริญใน สังคมตะวันตก และปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือปัญหาเดิม คือไม่สามารถ ทำตามได้จริงอย่างเขา หรือปรับตัวไม่ถูกต้องตามที่สังเกตดู มีพฤติกรรมหลายอย่างในสังคมไทยที่ชวน ให้สงสัยว่า การทำตามอย่างตะวันตก จะเป็นเพียงการรับเอามาแต่ รูปแบบภายนอกที่ผิวเผิน เข้าทำนองว่า เลียนได้ แต่ไม่ได้เรียนอย่างว่าแต่จะเข้าใจถึงความหมายที่แท้จริงของเขาเลย แม้เพียง ความตระหนักในความสำคัญของการที่จะต้องรู้ต้องเข้าใจเนื้อหา สารที่แท้จริง ก็ยังไม่มีด้วยซ้ำไปถ้ายังอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไปแล้ว อย่างว่าแต่จะเดินหน้าไปได้ ดีกว่าเขาเลย แม้เพียงจะเดินไปให้ตีเท่าเขาในส่วนที่เขาผ่านไป แล้วก็จะทำไม่ได้ มีแต่จะสร้างความวุ่นวายสับสน ความเสื่อมโทรม และ ปัญหาให้แก้ตนมากยิ่งขึ้น

3. ความจริง บทเรียนแห่งความผิดพลาด เก่าๆ ก็มีมากพออยู่แล้ว ไหนๆ จะเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงกันใหม่อีก ก็ควรให้รอบคอบจริงจังที่ หัดสำรวจดูเร็วแรงและการออกแรงของ ตัวให้ชัดเจนเสียบ้าง อย่ามัวแต่ติดैनมือและเปลี่ยนเครื่องมืออยู่ เลย ถ้าไม่ปรับปรุงการกระทำของ ตัว ถึงจะเปลี่ยนเครื่องมือแล้วๆ เล่าๆ หรือถึงจะได้เครื่องมือดีมาใหม่ ก็คงไม่สำเร็จ วนเข้าสู่เดิมตัวอย่างที่ยกมานี้ นอกจากแสดงถึงการทำตามอย่างผิวเผิน ไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงแล้ว ยัง แสดงถึงการกระทำที่เอียงสุด คือ เปลี่ยนจากการกระทำเดิมที่ผิดพลาด ไปสู่การกระทำอีกอย่าง หนึ่ง ในทิศทางตรงข้าม ที่ผิดพลาดเช่นเดียวกันกรณีเช่นนี้ เป็นเครื่องเตือนสติให้ระมัดระวังไว้ว่า การกระทำ ที่ต่างออกไปหรือตรงข้ามกับสิ่งเดิมที่ผิด ไม่จำเป็นต้องเป็นการกระทำที่ถูก อาจเป็นเพียงการกระทำที่ผิดอีกแบบหนึ่งเท่านั้น ไม่พึง ถูกหลอกให้เชื่อไปเพียงเพราะเห็นความแตกต่าง แล้วคลาดจากจุดที่ ถูกต้องไปเสียเมื่อปัญหาเป็นเช่นนี้ การที่จะแก้ไข ก็ต้องสร้างแรงเร้าการ กระทำให้เกิดความขวนขวายริเริ่มทำการต่างๆเมื่อมองดูสังคมตะวันตกก็เห็นว่า คนมีลักษณะบุคลิกที่ตรง ข้าม คือเต็มไปด้วยความกระตือรือร้น การดำเนินชีวิตมีการตั้งเป้าหมาย และการวางแผน เราให้ขวนขวายกระทำเพื่อเข้าถึง จุดหมายนั้น จึงจับจุดเอามาว่าที่ชาวตะวันตกเป็นเช่นนั้น ก็เพราะ ตัวเร้าคือความอยากได้ทำให้ตั้งเป้าหมายและกระตือรือร้น ทำการ งาน เป็นผลให้เกิดความเจริญก้าวหน้า สรุปเอาว่าจะต้องสร้างแรง เร้าให้คนไทยเกิดความอยากได้ขึ้นมาบ้าง จึงจะแก้ปัญหาสำเร็จ ภารกิจของคนไทยที่จะสร้างสรรค์สังคมใหม่ โดยเฉพาะผู้มี หน้าที่รับผิดชอบ หรือตั้งตัวขึ้นมารับผิดชอบสังคมในขณะนี้นั้น เป็น ภารกิจที่หนักยิ่งนัก และเป็นข้อสำคัญที่จะต้องตระหนักถึงความ หนักนี้ไว้เป็นอย่างสูง เพื่อมิให้ถือเอาเป็นเพียงการหาทางเล่นสนุก จากเรื่องที่น่าตื่นเต้นแม้แต่ถ้าจะนำเอาคุณค่าหรือระบบอะไรก็ตามอย่างในสังคม อื่น มาสร้างขึ้นในสังคมไทย สิ่งที่จะต้องทำในสังคมไทยก็ยากและ ซับซ้อนกว่า

การเพียงแต่ทำตามอย่างที่เขาทำอยู่แล้วในสังคมนั้น หาเพียงพอไม่ยกขึ้นปรุงแต่งสีสันรสชาติให้น่าตื่นเต้น เรื่องอื่นๆ หรือแง่อื่นๆ ของ เรื่องเดียวกัน แม้จะมีอีกมากมายและสำคัญกว่า แต่เสียเบียดจิตชีวิต ก็ถูกปล่อยปละเลเยยทอดทิ้ง ไม่มีใครสนใจคิดไตร่ตรองพิจารณา แม้เรื่องที่ปรุงแต่งรสชาติवादลวดลายจนแตกต่างกันมาดูล้วนแล้ว นั้น เมื่อการชุมนุมมุ่งดูผ่านพ้นไป จะมีใครสักกี่คนหรือมีสักคนบ้าง หรือไม่ ที่จะใส่ใจศึกษาดูให้ลึกซึ้งลงไปอีกว่า สิ่งนั้นเป็นอย่างไรกัน แน่ มีรายละเอียดปลีกย่อยอะไรยิ่งกว่านั้นอีกบ้าง ส่วนที่ยกขึ้นมา ร้องชวนให้รู้มดูกันนั้น มีเหตุผลที่นำไปซับซ้อนสัมพันธ์ต่อเนื่องมา อย่างไร เราพร้อมที่จะผ่านช่วงเวลาแห่งความตื่นเต้น ไปสู่ระยะเวลา ของการเรียนรู้และลงมือทำอย่างจริงจังด้วยความอดทนหรือยัง มีวิสัยแห่งความหวังบ้างหรือไม่ว่า เราได้มีองค์ประกอบต่างๆ ที่เป็น หลักประกันสำหรับสร้างสรรค์สังคมที่ดีงามขึ้นแล้ว แม้แต่ความเป็น นักศึกษาที่แท้จริง

ส่วนที่ 5. ความมั่นคงในอุดมคติ

จุดแรกต้องแยกให้ได้ก่อนว่า ตัวเรามีเพียงความยึดมั่นใน อุดมคติ หรือมีอุดมคติที่ฝังอยู่ภายใน เป็นเนื้อแท้ของจิตใจความยึดมั่นในอุดมคติ กับการมีอุดมคติอยู่ในใจของตนเอง ไม่เหมือนกัน คนหนึ่งอาจทำการด้วยความยึดมั่นในอุดมคติ

1. ทำด้วยพลังปลุกอันรุนแรงอย่างนักศึกษาที่ออกไปเผยแพร่ประชาธิปไตย โดยการยึดมั่นในอุดมคติ ไม่มีอุดมคติเป็นพื้นฐานอยู่ในใจของตนเอง ความสุข ที่จะได้ ก็เป็นเพียงความสุขทางอ้อม คือได้รับความกระตุ้นเร้าใน ทางการปลุกใจเป็นต้น เป็นไปได้ชั่วกำลังส่งของแรงปลุกใจนั้น แล้ว ได้ความสุขตอบแทน เช่นว่าภูมิใจในวีรกรรม ได้รับความชื่นชม รู้สึก มีเกียรติ โก้ เป็นต้น อย

2. ความยึดมั่นในอุดมคติ ยึดมั่นโดยไม่ได้เกิดจากรากฐานในจิตใจของตนเอง มันไปได้ไม่ยั่งยืนถ้าจะให้ยั่งยืน ก็ต้องเป็นความรู้ความเข้าใจชัดแจ้งและความพอใจอยู่ในจิตใจของตน ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว เรามีความสุข ความพอใจอยู่ข้างใน อุดมการณ์ข้างนอกเข้ากับอุดมคติข้างใน ได้ตลอด ไม่ใช่ไปด้วยเอียงปลุกเร้า พอเขาเลิกเร้า ตัวก็หมดแรงแล้วที่สำคัญ เรามีความสุขกับความเป็นอย่างที่เรียบง่าย มีความพอใจในการดำรงชีวิตอย่างสามัญที่ไม่มีเครื่องประดับฟุ้งเฟ้อ เราชอบเราพร้อมที่จะมีชีวิตอย่างนั้นในตัวของเรา เองอยู่แล้ว

3. มีความพร้อมเป็นรากฐานอยู่ในใจของเราเองแล้ว ไม่ใช่ไป ไม่ใช่อยู่อย่างนั้นได้เพราะแรงปลุก ถ้าอย่างนั้น จึงจะมั่นคงการทำอะไร ก็ควรเป็นไปเพื่อจุดหมายโดยตรงของสิ่งนั้น การปลุกเร้า ก็เพื่อให้เร้าออกมา การกวาดถนน ก็เพื่อให้ทาง สะอาด ส่วนการได้ผลประโยชน์ หรือได้เงิน ไม่ใช่เป็นจุดหมาย โดยตรงของงาน แต่เป็นจุดหมายอ้อม เป็นผลพ่วงต่อ หรือผลพลอย ตาม โดยมนุษย์สร้างเงื่อนไขขึ้นมา เป็นจุดหมายที่เรายกให้แก่การ กระทำนั้นตามที่คนตกลงกัน อีกทีหนึ่ง ไม่ใช่เป็นจุดหมายของการ กระทำนั้นเอง ในระยะยาว เราต้องมุ่งไปที่การ

แก้ปัญหาแบบนั้น คือให้คน ตรงต่องาน โดยมีฉันทะที่ใจรักมุ่งตรงไปยังจุดหมายของตัวเอง เป็นเป้าแรกก่อน แล้วให้คนตรงต่อคน ก็ว่ากันอีกชั้นหนึ่ง นี่ก็ต้องทำโดยสร้างค่านิยมด้วย การศึกษา เป็นต้นปัจจุบันนี้ แม้เป็นสังคมพุทธ แต่เรามีจุดอ่อนให้เขาโจมตีได้ ไม่ใช่หรือ เขาจึงมีช่องทาง ถ้าเราพยายามแก้ไขปรับปรุงตัวเองให้เรา เข้าสู่สภาพของเราที่แท้จริง ให้มันถูกต้องจนเรามั่นใจแล้ว เราก็ไม่ ต้องกลัวเหมือนกัน มันไม่มีช่องเข้ามา แต่ปัจจุบันนี้ เราต้องยอมรับจุดอ่อนของเราว่าพร่องจาก อุดมการณ์มากเหมือนกันด้วย จึงเป็นช่องให้เขาแทรกเข้ามาได้ เวลาเขาจะแทรกเข้ามา ย่อมเป็นธรรมดาที่เขาจะเผยแพร่ อุดมการณ์และอุดมสภาวะที่เขาเองก็อยากเข้าถึง มาให้เราได้รับรู้ ส่วน สภาพที่เป็นจริงในทางปฏิบัติ เขาจะเข้าถึงและบกพร่องจาก อุดมการณ์และอุดมสภาวะนั้นเพียงใด เราก็ไม่เห็น ถ้าอย่างนี้ ก็มี หวังจะกลายเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ แต่สำหรับเรา เวลาองเทียบ เรามองดูตัวเราที่สภาพซึ่งเป็น จจริงอยู่ในทางปฏิบัติ และมองดูเขาที่สภาพในอุดมการณ์และอุดม สภาวะ เราย่อมเสียเปรียบเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าเราไม่รู้ว่าคอมมิวนิสต์ ดีแค่ไหนหรือไม่ ดีแค่ไหน ถ้าเรามั่นใจว่าของเราดีจริง เราก็ไม่กลัว แต่สำหรับปัจจุบัน นี้ เราไม่มั่นใจ หรือเรามั่นใจในสิ่งที่เป็นอุดมคติ แต่ในทางปฏิบัติเรา ยังทำไม่ได้ เรามีจุดอ่อน เราก็ไม่มั่นใจตนเอง จึงอยู่ที่ว่า เราต้องรับ แก้ปัญหาแต่ต้น ถ้าเราแก้ปัญหาให้เราทำได้อย่างอุดมคติของเราที่วางไว้จน เรามั่นใจแล้ว อาตมภาพเห็นว่าไม่น่ากลัว ถึงเขาจะดีไม่ดี ถ้าเขาดี ก็ เข้ากันได้ ถ้าเขาไม่ดี เราจะไม่ยอมรับเอง เราทั้งหมดไม่ยอมรับ แต่ที่เข้ามาได้ เพราะมีช่องให้บางคนไปยอมรับ มันก็ยุ่ง เหมือนอย่างพุทธศาสนาบอกว่าอยู่ได้ด้วยบริษัท 4 นี่แหละ บริษัท 4 นั้นแหละต้องทำให้ทุกคนอื่นมาก็ไม่สำคัญเท่าไร ถ้าคนอื่นมา ก็หมายความว่า เขาทำบริษัท 4 นี้ให้เสียไปได้ก่อน ถ้าบริษัท 4 ไม่เสีย ก็ไม่เป็นไร ต้องมีจุดอ่อนข้างใน เพราะฉะนั้น อยู่ที่ทำตัว เราให้มั่นคง

บทวิจารณ์: คุณค่าของหนังสือ

หนังสือเล่มนี้นำเสนอประเด็นด้านปัญหาสภาพสังคมปัจจุบัน กับ สถาบันสงฆ์ ที่ก่อให้เกิดปัญหามากมาย โดยนำเสนอ สภาพสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันและความไม่เท่าเทียมของสังคมไทยอย่างน่าสนใจ และเมื่อศึกษาแล้วจะพบรายละเอียดที่หนังสือพยายามนำเสนอ ดังนี้

1. รูปแบบการเขียน เป็นการใช้เขียนแบบความเรียง โดยวางเนื้อหาเพื่อตอบโจทยปัญหาที่ตั้งไว้ ด้วย ภาษาที่เข้าใจง่าย มีตัวอย่างอธิบายให้เห็นลักษณะที่เป็นนามธรรมด้วยคำที่เป็นรูปธรรมชัดเจนอ่านแล้วสามารถรับรู้ถึงปัญหาสังคมไทยในอดีตได้เป็นอย่างดี มีการอ้างอิงคิดของผู้ใหญ่ในบ้านเมืองให้เห็นเป็นภาพ ที่ถือว่ามี อิทธิพลต่อแนวคิดทางด้านการเมืองของไทยในยุคนั้น และใช้การวิพากษ์ ด้วยเหตุผลทั้งในส่วนที่ไม่เห็นด้วยและเห็นด้วยไว้ได้อย่างชัดเจน มี

การจัดลำดับเนื้อหาเป็นตอนๆ และอธิบายไปตามลำดับ มีการอธิบายคำเฉพาะบางคำไว้อย่างละเอียดในตอนท้าย

2. **รูปแบบเนื้อหา** การนำเสนอเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ เราอาจเห็นประเด็นหลัก 2 เรื่อง คือ ก. สภาพปัญหาของสังคมไทย ว่าเกิดมาจากอะไรและมีสาเหตุที่มาคือ ตลอดจนไปรับเอาวัฒนธรรมของต่างประเทศมาถือ ปฏิบัติกันแบบผิดๆ โดยไม่ศึกษาให้ต้องแท้เสียก่อน ปกติสังคมไทยจะเป็นอยู่แบบเรียบง่าย เป็นต้น ซึ่งรูปแบบของหนังสือนี้จึงเป็นการนำเสนอว่าควรศึกษาวัฒนธรรมกันก่อนให้ดีกว่า เป็น การเสนอที่ตรงประเด็นเหมาะสมแก่ยุคมาก และมีเหตุผลมากพอจึงจะสามารถเข้าใจทุกอย่างได้ ข. สถาบันสงฆ์ของสังคมไทย หรือวัฒนธรรมของไทย แต่ขาดการดูแลรักษา จึงก่อให้เกิดปัญหาและความไม่เข้าใจกัน ระหว่างชาวบ้านกับ พระสงฆ์ องค์เถระ ภาพนั้นจะต้องติดตรึงอยู่ใน ใจ ทำให้การพูดและการอ่านหนังสือจึงเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้เกิดความคิดกว้างขวางยิ่งขึ้น สามารถบอกถึงปัญหาที่แท้จริงได้อย่างไม่ต้องหา ข้อโต้แย้งได้เลย พระพุทธศาสนาในสังคมไทยจึงเป็นสิ่งที่คู่กันมานาน เพื่อให้เราเข้าถึงศาสนาที่แท้จริงของพระพุทธศาสนาได้ยิ่งขึ้น

3. **เป้าหมาย** หนังสือเล่มนี้มีเป้าหมายให้ใครอ่านเพราะอะไร คือต้องการคลายปัญหาเรื่องสถาบันสงฆ์ กับสังคมไทยปัจจุบัน ซึ่ง รวมถึงข้อคิดและคติธรรมต่างๆ และเหตุผลให้กับพระสงฆ์ในการให้สิ่งที่เป็ประโยชน์กับสังคมต่างจากที่มีปัญหา เพราะนั้นเท่ากับทำลายพระพุทธศาสนาที่มีมาช้านาน แล้วสร้างความไม่เท่าเทียมกัน ให้เกิดกับสังคมไทย ฉะนั้น ไม่ว่าสังคมของไทยจะเป็นเช่นไร หากพระสงฆ์และสังคมไทยช่วยเหลือเกื้อกูลกันแล้วก็นำพาสังคมไทยไปได้อย่างมั่นคงต่อไป และจุดนี้เองที่ชี้ให้เห็นว่า การที่พระสงฆ์เรา พยายามจะชี้ให้เห็นโทษของการไม่เข้าใจกันนั้นก่อให้เกิดปัญหาต่างมากมาย เช่นที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ในสูตรหนึ่งว่า ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม คือ อปริหานิยธรรม 7 ประการ เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว ซึ่งตรงกับสังคมของไทยมาก

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอปัญหาของสถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบันแบบใช้ประสบการณ์จริงของผู้เขียนเป็นหลัก มากกว่าจะเป็นการคาดเดาหรือวิเคราะห์เอาเอง ตามความเป็นจริงของสังคมในยุคนี้จนมาถึงปัจจุบัน เพราะสังเกตได้จากผู้เขียนจะนำเสนอแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และ เหตุการณ์ที่สามารถเข้าใจได้ผ่านประสบการณ์จริง เห็นว่าปัญหาต่างเกิดมาจากสาเหตุใดอะไรเป็นต้นตอของปัญหา และหาทางแก้ปัญหานั้นได้อย่างตรงประเด็นที่สุด โดยชี้ให้เห็นปัญหาของทั้งสองฝ่ายว่าเกิดจากอะไร แล้วควรจะทำแบบไหนถึงจะลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้

แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ เหมาะสมกับประชาชนทุกคนที่จะนำมาอ่านซึ่งทำให้เห็น
แง่มุมของสังคมไทยที่ประสบปัญหา กับสถาบันสงฆ์ และเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาอันได้ผลเป็น
ที่ประจักษ์อย่างแน่นอนถ้าทุกคนปฏิบัติตามที่ท่านได้บอกกล่าวไว้
ผู้วิจารณ์ถือว่า หนังสือเล่มนี้จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเงื่อนไขทางสังคมวิทยาของสถาบันสงฆ์ภายใต้
บริบทความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทุกวันนี้มากขึ้นซึ่งท่ามกลางกระแสการปฏิรูปบ้านเมืองที่
หลายฝ่ายผลักดันอยู่ในปัจจุบัน การปฏิรูปสถาบันสงฆ์เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นเสาหลักในการช่วย
ค้ำจุนศีลธรรมของสังคมไทย ยังทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ในแง่ของการที่ผู้เขียนพยายาม
ชี้ให้เห็น ข้อบกพร่องและความสำคัญของหนังสือ ประเด็นต่างมีหลายมุมมองหลายแง่คิด

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2558). สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัมม์.

